

MULTICULTURALITATEA

“Material realizat cu sprijinul financiar al Mecanismului Financiar al SEE 2014 – 2021. Conținutul acestuia (text, fotografii, video) nu reflectă opinia oficială a Operatorului de Program, a Punctului Național de Contact sau a Oficiului Mecanismului Financiar. Informațiile și opiniile exprimate reprezintă responsabilitatea exclusivă a autorului/autorilor.”

DIMENSIUNEA INTERCULTURALĂ A INSTITUȚIEI DE ÎNVĂȚĂMÂNT

În această lume dinamică și în continuă schimbare, școlile înțeleg pe deplin necesitatea de a evolua și de a inova pentru a oferi elevilor cele mai bune practici educaționale. Școlile interculturale promovează subiecte internaționale de educație, construind o bază solidă de înțelegere culturală. Cultura școlii trebuie să se schimbe pentru a găzdui elevii din culturi diferite și pentru a-i face pe toți să simtă un sentiment de egalitate. În articol sunt abordate cele mai relevante caracteristici ale școlii contemporane care tind să promoveze educația interculturală.

În lumea modernă se evidențiază procesele de globalizare și integrare, se stabilește un nou tip de interacțiune interetnică, interculturală. Spațiul multicultural al vieții umane devine o trăsătură integrală a lumii industrializate moderne. Se actualizează problema educației multiculturale, care corespunde tendințelor moderne de dezvoltare socio-politică, este caracteristică sa integrală, arată contradicția tot mai mare dintre creșterea nivelului de multietnicitate a mediului social în care o persoană trăiește și lucrează, și nepregătirea lui pentru aceste schimbări. În acest sens, problema eficienței conducerii unei instituții de învățământ general într-un mediu multicultural este de o relevanță deosebită.

Realitățile moderne și originalitatea situației istorice din Republica Moldova inițiază noi scopuri și obiective ale educației, a căror soluție depinde în mare măsură de managementul procesului educațional într-o școală de învățământ general. Mobilitatea socială a cetățenilor determină necesitatea dezvoltării unui dialog al culturilor și tradițiilor, obiceiurilor și mentalităților, religiilor și sistemelor pedagogice, prin urmare, în sistemul de dezvoltare educațională, educația orientată spre personalitate de tip multicultural este luată ca bază pentru modernizarea industriei. Toate condițiile necesare pentru modernizarea educației pe principiile multiculturalismului devin deosebit de semnificative și ar trebui să acopere toate nivelurile de învățământ (de la preșcolar până la vocațional). În acest sens, de interes sunt instituțiile de învățământ care dezvoltă și utilizează atât elemente individuale ale procesului educațional, noile programe educaționale, tehnologii inovatoare, cât și modele holistice ale sistemelor pedagogice școlare construite pe principiile multiculturalismului. Totuși, fragmentarea experienței inovatoare, fragmentarea acesteia, limitările de resurse și informații nu permit rezolvarea problemei fără mijloace eficiente de gestionare a dezvoltării educației multiculturale.

Tematica educației interculturale este strâns legată de regimul drepturilor omului întrucât valorile pe care le presupune, în primul rând dreptul la demnitate al oricărei persoane și respectarea dreptului la identitate, dar și prin obiectivele urmărite, se încadrează, în viziunea UNESCO, în paradigma educației pentru cetățenie și pentru drepturile omului. Ea este în același timp legată și de programele educației pentru pace, a educației pentru mediu și pentru

dezvoltare durabilă, aducându-și contribuția la dezvoltarea unei culturi mondiale bazate pe toleranță și conviețuire pașnică. Conform lui S. Nieto (1996), educația interculturală se legitimează prin următoarele caracteristici fundamentale:

- „este educație antirasială;
- este educație de bază;
- este importantă pentru toți elevii;
- este atotcuprinzătoare;
- este educația pentru justiție socială;
- este un proces;
- este o pedagogie critică” [Apud 5, p.191].

Necesitatea creării unui sistem de management eficient pentru o școală multiculturală bazat pe o abordare centrată pe elev se datorează unui număr de contradicții între:

- organizarea tradițională a procesului de învățământ și necesitatea abordărilor inovatoare ale managementului unei școli multiculturale în condiții socioculturale moderne;
- nevoia existentă de suport teoretic și metodologic pentru gestionarea dezvoltării educației multiculturale la nivel instituțional și posibilitatea de a-l îndeplini în practica educațională reală;
- abordări stabilite în mod tradițional ale managementului școlar și procese inovatoare în dezvoltarea unei școli multiculturale în fața fluxurilor de migrație crescute;
- nevoia tot mai mare de implementare a unei abordări orientate spre personalitate a managementului și practica existentă de funcționare a sistemului de conducere comandă-administrativ;
- între practica efectivă de implementare a abordărilor inovatoare în managementul unei școli multiculturale și lipsa unei generalizări teoretice și a unei descrieri științifice a acestei experiențe.

Școala are rolul de a forma indivizi adaptați și adaptabili la mediul social propriu unui cadru temporal și spațial delimitat. Educația este astfel procesul prin care indivizii învață să funcționeze în mediul lor social, prin transmiterea normelor sociale și a regulilor explicite sau implicite ale culturii naționale.

Școala este instituția în care educația interculturală prinde contur, unde se învață principiile vieții în comun, drepturile omului, conceptele cheie ale societății actuale: interculturalitate, multiculturalitate și, implicit, cultura și diversitatea, promovarea deschiderii către o societate tolerantă. Instituțiile școlare au datoria de a promova interculturalitatea din perspectiva educațională, ca instrument de „apropiere a educației de viața de zi cu zi, de problemele

semnificativ ale vieții reale” [1, p. 74]. Diversitatea culturală nu mai este un prejudiciu, ci o realitate ce trebuie fructificată în mediul școlar. Optica se schimbă: fiecare copil are dreptul, individual, să-și cultive limba, tradițiile, obiceiurile. Profesorii nu se mai raportează la culturi abstracte, dezincarnate sau folclorizate, ci la culturi vii, puse acum în relație cu modelul cultural dominant. Concepția fixistă și oarecum reificată asupra culturilor este depășită [7, p. 166].

C. Cucuș menționează că școala interculturală reprezintă „un spațiu axiologic prin excelență, un câmp de negociere și validare valorică. Actorii implicați în procesul paideutic își etalează diverse atitudini, preferințe, interese și propun modele comportamentale dezirabile” [2].

În aceeași ordine de idei, S. Roșca abordează școala ca „principal instrument de socializare, devine locul unei armonizări culturale ce o devansează pe cea socială. Gestionarea cât mai operativă și timpurie a diferențelor obligă cu necesitate la întronarea unui model educativ care să favorizeze întâlnirea și cooperarea între mai mulți parteneri [7, p. 167]. Dubla funcție a școlii, de educare și instruire, trebuie să asigure dezvoltarea maximă a fiecărui elev, asigurându-se că, culturile să fie transmise în spiritul deschiderii către ceilalți. Câteva reforme ale sistemului educațional recomandă utilizarea metodelor de predate inductive centrate pe interesele elevului. Aici avem nevoie să vedem cât de mult experiența directă poate fi folosită pentru a crește respectul pentru diferență și sensibilitatea interculturală. Apoi, profesorul, ca agent central al schimbării, ar trebui să ofere experiențe de învățare și oportunități ce promovează și acceptă toate culturile în spiritul democrației. Astfel educația interculturală ar trebui să fie obiectul tuturor școlilor din societatea de azi. Dacă nu ținem cont de acest lucru riscăm să creăm o uniformitate împovărătoare ce este bazată pe segregare și elitism. Școala interculturală poate deveni un spațiu al interacțiunilor și întâlnirilor benefice și reciproc avantajoase pentru toți cei implicați în procesele ei, un spațiu al egalizării șanselor de acces și de reușită ale tuturor elevilor. În acest context, eforturile educației interculturale sunt laudabile, pentru că încearcă să dezvolte în rândul elevilor abilități de acțiune socială și capacitatea de a lua decizii corecte” [Ibidem]. Pentru a înțelege mai bine necesitatea organizării vieții școlare după modelul diversității este necesar să se facă o comparație cu modelul școlii tradiționale, trecând în revistă factorii implicați în procesul educațional din școală.

1. Școala tradițională îi privește pe elevi ca pe niște indivizi „care nu știu nimic și care trebuie să învețe tot ce li se oferă (copilul este asemenea unei cutii goale care urmează să fie umplută)” (Jenkinson, 1997). De cealaltă parte, școala pentru diversitate tratează elevii ca pe niște participanți activi la elaborarea informației și cunoștințelor cuprinse în conținutul învățării (elevii sunt asemenea unor exploratori care, sprijiniți de profesori, ajung să descopere singuri conținutul învățării); astfel, participarea elevilor stimulează activarea structurilor cognitive implicate în rezolvarea unor categorii mai largi de probleme ale vieții de zi cu zi, fiind valorificate experiențele lor personale și achizițiile anterioare.

2. În modelul tradițional, școala este privită ca fiind locul unde are loc învățarea, fără a menaja copiii în fața volumului de cunoștințe care trebuie asimilat necondiționat și reprodus

ulterior. Școala pentru diversitate este deschisă unor situații stimulative, fiind mai flexibilă și cu o ofertă mai variată din punctul de vedere al ocaziilor de învățare; actul învățării nu mai este privit ca fiind ceva impus, ci capătă o serie de semnificații noi datorită posibilităților de selecție și „negociere” a tipurilor de învățare adaptate cerințelor și posibilităților fiecărui elev în parte.

3. În modelul tradițional, profesorul este considerat o autoritate care deține adevărul și care, în actul predării, împărtășește acest adevăr și elevilor. Școala pentru diversitate vede în profesor o sursă de experiență pentru copii, care mediază între cunoașterea valorilor culturii umane și elevii clasei. De asemenea, „profesorul devine și un gen de cercetător interesat de resursele existente în comunitate, care pot fi exploatate în actul învățării, și de posibilitățile prin care mijloacele de învățământ pot fi corelate cu aceste resurse” (Jenkinson, 1997).

4. În modelul tradițional (cel puțin în condițiile țării noastre), relațiile familiei cu școala sunt aproape inexistente sau au un caracter informal, ocazional. În condițiile școlii pentru diversitate, părinții participă direct la viața școlii și pot influența anumite decizii care privesc actul educațional². Absența sau indiferența părinților în ceea ce privește problemele educaționale ale copilului vine în opoziție cu ideea de incluziune școlară; în acest sens, apar o serie de dificultăți ca urmare a atitudinii de reținere sau a neîncrederii părinților care sunt tributari unor reprezentări/mentalități eronate cu privire la viața și evoluția școlară a unui copil [3, p. 71].

Obiectivele școlii interculturale sunt următoarele:

□ Păstrarea și apărarea diversității culturale a populației școlare. Școala, ca instanță de transmitere a valorilor, se va centra pe pluralitatea culturilor pe care mediul multicultural îl presupune. Trebuie evitată instituirea primatului unei culturi asupra alteia. Acest obiectiv presupune două aspecte: pe de o parte, vizează adaptarea educatului la mediul propriu, al regiunii, orașului, culturii sale particulare, cu toate trăsăturile, iar pe de altă parte, acest tip de școală își propune să asigure adaptarea educatului la mediu în condițiile coexistenței mai multor grupuri culturale. Se cer a fi vizate atât culturile familiale, cât și cele înconjurătoare, ambientale. Trebuie vegheat ca școala să nu devalorizeze o cultură sau alta în numele unor relativisme explicite.

□ Prezervarea unității școlii. Specificitatea școlii interculturale, privitor la atitudinile asimilaționiste sau multiculturaliste, constă în aceea că ea refuză să rămână închisă în false alternative, promulgând varianta culturii conjugate, a interacțiunii culturale. Ca instrument de transmitere a moștenirii culturale, acest tip de școală își propune să privilegieze toate culturile ambientale, să le evidențieze pe toate în diferențele specifice, cu bogățiile indispensabile. Civilizația construită de școală nu se prezintă ca o entitate fixă, cu o structură definitivă. Cultura prezentă sau transmisă de școală se cere a fi înțeleasă într-o perspectivă dinamică, neîncheiată [4, p. 111].

În viziunea lui C. Cucos, obiectivele majore și generice ale educației interculturale la nivelul școlii:

Păstrarea și apărarea diversității culturale. Școala, ca instanță de transmitere a valorilor se va concentra pe pluralitatea culturilor; nu trebuie să se instituie primatul unei culturi asupra altelei.

Formarea competențelor interculturale ale cetățenilor [2, p. 159].

Școala interculturală presupune următoarele caracteristici și direcții:

reprezintă un spațiu al comunicării și al respectului pentru cei diferiți; toți elevii sunt valorizați și stimulați să-și dezvolte propriul potențial, au oportunități egale de învățare, sunt favorizate interacțiunile între elevi, schimbul cultural, munca în echipă;

cultura școlii este favorabilă promovării diversității; principiul respectului pentru diferențe sau cel al egalității șanselor fundamentează toate acțiunile și ineracțiunile din școală;

cadrele didactice promovează dialogurile interculturale în interiorul clasei; prin valorificarea specificității fiecărui elev și gestionează adecvat diferențele cultural

dintre medii;

în școală se desfășoară activități școlare și extrașcolare care solicită adecvat toate categoriile de elevi, care țin cont de specificul acestora, de resursele culturale pe care aceștia le pot aduce în spațiul școlii, din comunitatea din care fac parte;

curriculumul este intercultural, atât în dimensiunile sale explicite, dar și în ceea ce privește aspectele „ascunse”;

mediul de învățare al școlii stimulează dezvoltarea și participarea adecvată la viața școlară a fiecărui elev, indiferent de apartenența sa culturală; școală funcționează clase multiculturale, echilibrat structurate și nicidecum segregate pe criterii etnice;

în spațiul clasei sunt organizate grupuri mixte din punct de vedere cultural, fără separarea elevilor minoritari în spatele clasei sau în poziții dezavantajoase;

școala este a tuturor elevilor și a întregii comunități [2]. Astfel, școala interculturală se concretizează prin atitudini și comportamente specific interculturale, precum:

Deschiderea spre altul, spre străin, spre neobișnuit – capacitatea de a trăi experiențe noi.

Aptitudinea de a percepe ceea ce ne este străin – a depăși obiceiul de a-l percepe pe altul prin modul nostru obișnuit de a simți sau gândi.

Acceptarea celuilalt ca fiind „alter”/„altul” – a depăși obiceiul de a-l interpreta pe altul ca fiind similar sau identic sau de a-l percepe ca pe un dușman și a ne îndepărta de el.

Trăirea situațiilor ambigue, ambivalente și alungarea fricii față de altul – deși situațiile ambivalente/ ambigue ne derutează, ne provoacă frică, aceste trăiri pot constitui preambulul pentru acceptarea diferitului și pentru a-l primi pe celălalt.

- Aptitudinea favorabilă de a experimenta – ne putem apropia de altul având curajul de a experimenta, explorând moduri existențiale diferite.
- Capacitatea de relativizare a propriului sistem de referință – privirea spre altul este determinată de sistemul referențial socio-cultural; cu cât ne recunoaștem relativitatea propriului sistem de referință, cu atât vom fi mai deschiși la ceilalți.
- Neacceptarea utopiei „discursului comunicațional egalitar” – în caz de divergențe de interese nu trebuie să cedăm principiului după care cel mai tare își pune puterea la încercare, în fața celui mai slab; dimpotrivă, trebuie continuată discuția până când cele două părți se regăsesc pe un proiect comun.
- Aptitudinea de a asuma conflicte – există două tipuri de conduite în cazul divergențelor de interese: una de a refuza să vezi realitatea, punând-o între paranteze, alta de a transforma divergența în ostilitate. Conflictele trebuie asumate cu calm și rezolvate într-o manieră productivă.
- Capacitatea de a recunoaște și a relativiza propriile repere etno și socio-centriste– nu înseamnă renegarea propriilor tradiții, ci a nu le transforma în ceva absolut.
- Performanța de a cuceri identități mai largi, de a dezvolta o loialitate de tip nou – nu trebuie renunțat la propria identitate (de român, ungar, rom etc.), dar trebuie să accesăm la alte tipuri de identități mai înglobante, precum cea de european, cetățean al lumii etc [6].

Abordarea interculturală în școală implică o serie de cerințe și strategii, precum:

- strategii privind prevenirea fenomenelor de segregare culturală;
- stabilirea de obiective educaționale centrate pe dobândirea autonomiei spirituale, pe autoinstrucție și autoeducație. Trebuie să se cultive atitudinile și abilitățile de racordare pe cont propriu la fenomenele culturale în continuă multiplicitate și diversitate;
- revizuirea conținuturilor programelor de educație, prin introducerea unor direcții interculturale asupra unor discipline de învățământ, precum istoria, geografia, literatura, artele și chiar științele; introducerea în curriculum-urile școlare de noțiuni ale diversității culturilor și unității umanității; valorificarea tuturor particularităților semnificative, a comportamentelor care sunt susceptibile de toleranță, de incorporări multiculturale;
- extinderea strategiilor și metodologiei didactice prin metode și tehnici didactice flexibile, stimulative și compatibile cu deschiderea interculturală.

Cadrele didactice cunosc cel mai bine comunitatea școlară și particularitățile culturale ale elevilor. În funcție de obiectivele educaționale vizate și de coordonatele și variabilele comunitare concrete, putem identifica trei situații:

- în comunitățile pluriculturale, cu etnii eterogene, unde se manifestă tensiuni interetnice, demersul intercultural trebuie să se centreze spre scopuri terapeutice, prin care să se stingă unele conflicte și să se prevină altele. Strategiile vor fi dimensionate și puse în practică de

școală, biserică, diferitele organizații și fundații culturale, eventual prin colaborare și complementaritate a acțiunilor;

în comunitățile pluriculturale, unde nu există tensiuni manifeste, abordarea interculturală trebuie să aibă drept obiective prevenirea conflictelor virtuale, înțelegerea mutuală, colaborarea și deschiderea interetnică. Acțiunile practice țin de instituțiile de bază și de inspirația, bunăvoința și bunacredința cetățenilor de etnii diferite;

în comunitățile locale monoculturale și omogene etnic, se necesită o pregătire prealabilă pentru dialog intercultural, în vederea facilitării contactelor și interacțiunilor viitoare, posibile.

De asemenea școala prietenoasă fiecărui copil, ar trebui:

să asigure o bună integrare în comunitatea școlară a elevilor nou-veniți, oferindule condiții instituționale și suport pentru inserție și pentru afirmarea propriei culturi în noul mediu;

să ofere contexte și oportunități pentru cunoașterea așteptărilor și a capacităților elevilor noi, dar și pentru valorificarea eficientă a acestora;

să aibă un regulament ce prevede proceduri interne accesibile pentru elevul nouvenit;

să inițieze activități extracurriculare care ar contribui la o mai bună cunoaștere reciprocă;

să organizeze evenimente care ar uni elevii, indiferent de etnie, confesiune etc.;

să desfășoare zile ale etniilor, festivaluri, în cadrul cărora etniile respective să fie prezentate din diverse perspective. (1. Săptămîna etniilor conlocuitoare în România 2. Expoziție de literatură în domeniu 3. Excursii temaice la muzee, în localități relevante etc. 4. Concursuri de erudiție, sportive etc., pentru elevi și cadre didactice 5. Expoziții de desene, de lucrări artistice 6. Concursul Bucătăria etniilor din România 7. Activitate ludică În lumea poveștilor popoarelor lumii 8. Ore temaice de dirigenție, precedate de un careu solemn 9. Lansare a Centrului de Informare Armonie prin diversitate). Fiecare manager școlar/cadru didactic trebuie să aibă inițiative concrete, în funcție de context, pentru generarea și întreținerea respectului reciproc, toleranței interculturale și interetnice. Perspectiva interculturală se adresează tuturor, nu doar minorităților. Nu e suficientă realizarea de lecții sau activități extrașcolare care au ca obiectiv cunoașterea specificului cultural al unei comunități - e necesară participarea, implicarea, nu doar „vizionarea”, deci e importantă integrarea unei perspective interculturale în ansamblul activităților școlare, la diferite discipline, în activități extrașcolare, în aspectul și climatul școlii, adică deschiderea școlii față de comunitate (între profesori și elevi, elevi și elevi, profesori și profesori). În școlile noastre, este recunoscută necesitatea unor metode de învățare mai flexibile și mai incluzive, pe măsură ce populația de elevi devine din ce în ce mai diversă. Educația este necesară pentru a cultiva un mediu școlar care să răspundă nevoilor și cerințelor tuturor grupurilor, sociale și culturale și să conducă la interacțiunea creativă a tuturor elevilor.

În plus, trebuie să pregătească elevii ca cetățeni ai unei societăți multiculturale, care vor respecta diversitatea și, în același timp, își vor menține identitatea culturală.

Atunci când vorbim despre „multiculturalitate”, ne referim la grupurile socio-culturale care trăiesc într-un spațiu comun, fără să stabilească în mod intenționat și planificat relații de schimb, de cunoaștere reciprocă, fiind acceptată existența diferențelor culturale dintre acestea. În perioada contemporană, oamenii au înțeles importanța menținerii diversității culturale, a dezvoltării identităților specifice diferitelor grupuri culturale.

Conceptul de „intercultural”, se referă la contactele între persoanele aparținând diferitelor grupuri etnoculturale, la interacțiunile care apar între ele. Într-o lume în care se pune accent pe multi- și interculturalitate, educația nu rămâne axată nici ea pe monoculturalism. Cadrele didactice trebuie să se implice activ în valorizarea diversității culturale, în conștientizarea impactului pe care îl are contextul cultural asupra dezvoltării personalității copilului. Cadrele didactice au îndatorirea de a promova principiile educației interculturale. Educația multiculturală se realizează prin totalitatea programelor educaționale care răspund necesităților impuse de coexistența într-un mediu multiethnic.

Scopul educației multiculturale este de a favoriza acomodarea grupurilor etnoculturale aflate în minoritate și de a facilita acomodarea societății majoritare la modelele culturale specifice grupurilor minoritare. Educația și predarea interculturală sunt menite să concentreze atenția elevilor spre propria identitate, dar și spre valorile umane universale, egalitatea de șanse pentru toate grupurile din interiorul societății. Educația multiculturală promovează demersuri antirasiale, antixenofobe, antidiscriminative, fiind astfel un factor de stabilitate democratică și de diminuare a conflictualității.

Școala trebuie să evidențieze și să cultive diferențele culturale, revalorizând noile expresii culturale în contextul comunității. Prin educație, trebuie dezvoltate în personalitatea copilului, trăsături specifice adaptării sale la societatea multiculturală: toleranța, flexibilitatea, curiozitatea, respectul față de alte culturi, solidaritatea etc. Scopul principal al educației

interculturale este pregătirea persoanelor pentru a percepe, accepta, respecta și experimenta diversitatea. A realiza educație interculturală înseamnă ca însuși procesul instructiv-educativ să se realizeze într-un mediu activ-participativ, prin punerea față în față a purtătorilor unor culturi diferite, astfel încât aceștia să aibă posibilitatea de a interacționa.

În școală, o atenție deosebită a primit-o conceptul de „multiculturalism european”, copiii fiind învățați să aprecieze culturile altor popoare europene, dar și cultura poporului român. Educația trebuie să se bazeze pe diferență, diversitate și unitate. Doar astfel, poate fi capabilă să răspundă nevoilor Europei de astăzi și de mâine.

Sarcina școlii contemporane este de a forma elevilor nu doar conștiința națională, dar și o conștiință europeană. Se impune cultivarea respectului și solidarității față de cultura altor popoare. În acest sens, elevii trebuie să cunoască în primul rând foarte bine valorile propriei culturi, ca apoi să fie capabili să primească informații despre o altă cultură.

Cadrele didactice au rolul de a dezvolta la elevi aptitudinea de a comunica eficient, toleranța față de opiniile diferite, flexibilitatea – capacitatea de adaptare la „nou”, recunoașterea egalității valorice a culturilor. Totodată, cadrele didactice trebuie să întărească elevilor respectul față de sine și față de ceilalți. Elevii trebuie să învețe în școală să valorifice diferențele culturale și valorile spirituale, locale și generale.

Prin educația multiculturală și interculturală, se dorește ca elevul să devină: o persoană deschisă către ceilalți, conștientă de valoarea pe care o au ceilalți și capabilă să contribuie la dezvoltarea comunității din care face parte. Elevul trebuie să construiască relații cu ceilalți, în spiritul solidarității și al toleranței, să comunice și să caute soluții de rezolvare a problemelor, împreună cu ceilalți. Elevul trebuie să devină o persoană cu principii de viață, capabilă să

dialogheze cu ceilalți, să trăiască împreună cu ceilalți într-un climat de respect, solidaritate și acceptare a diversității, să fie capabil să se integreze responsabil în comunitate.

Educația în perspectiva deschiderii către valori multiple reprezintă un demers pedepplin justificat, întrucât vizează o mai bună inserție a individului într-o lume spirituală polimorfă și dinamică. Acest demers formativ vine atât în întâmpinarea dezideratelor individualității, prin valorizarea unor trăsături particulare, unice, ce merită a firecunoscute sau amplificate, cât și în profilul societății, asigurându-i un anumit grad decoerență, solidaritate și funcționalitate. Solidaritatea comunitară este potențată prin felulcum se gestionează reproducerea marilor simboluri în interiorului spațiului socio-culturalrespectiv, dar și prin modul cum este reînlată deschiderea spre alte formațiunisocioculturale. "oțiunea de educație multiculturală desemneaza totalitatea programelor educaționale ce răspund necesităților impuse de coe#istența într-un mediu multiethnic. Scopul educației multiculturale este de a facilita acomodarea grupurilor etnoculturaleminoritare și, în aceeași măsură, acomodarea și deschiderea societății majoritare lamodelurile culturale specifice grupurilor minoritare. \$ro#ramele educaționalemulticulturale sunt fundamentate pe principiul diversității culturale și a deschideriisocietății contemporane% educația și predarea interculturala sunt menite să concentrezeatenția elevilor spre propria identitate, cât și spre valorile umane universale, e#alitateoportunităților educaționale pentru toate grupurile din interiorul societății. Educatiamulticulturală este considerată a fi, prin demersurile antirasiale, anti#enofobe,antidiscriminative și de relativizare a culturilor e#istente, #arantul unei societățimulticulturale viabile, factor de stabilitate democratică și de diminuare a conflictualității.Educația interculturală presupune o nouă abordare a orizontului valorilor.\$roblemele care se pun acum sunt cele le#ate de ne#ocierea valorilor, de interpretarea lor,de ju#tapunerea și complementaritatea lor. &in recunoașterea e#alității

valorice aculturilor nu trebuie trasă concluzia că toate sunt la fel și că dispar unele diferențe sau chiar divergențe. Școala trebuie să releve și să cultive aceste diferențe, revalorizând noile presii culturale în contextul mai larg, al comunității în care fiecare își găsește locul potrivit.

(Obiectivul principal al educației interculturale rezidă pregătirea persoanelor pentru a percepe, accepta, respecta și experimenta alteritatea. A face educație interculturală presupune ca însuși procesul educațional să se realizeze într-un mediu interactiv, prin punerea alături sau față în față a purtătorilor unor presii culturale diferite.) Multiculturalismul european este o bogăție potențială cu condiția să nu diminueze sau să anuleze identitatea fiecărei culturi, și se poate converti într-un veritabil multiculturalism. Politicile educative și culturale se cer a fi deschise nu numai în ceea ce privește valorile naționale, ci și cele internaționale, căci cooperarea economică și politica a devenit imposibilă dacă nu se aliază cu spiritul de comprehensiune și cooperare în domeniile culturii și educației. (Educație aptă să se fondeze pe diferență și să se deschidă în fața diverselor valori este singura capabilă să răspundă nevoilor Europei de astăzi și de mâine. Arcina școlii de astăzi este de a forma elevilor o conștiință europeană. Încă din clasele primare se impune cultivarea respectului și solidarității față de cultura altor popoare. În acest sens, însă elevii trebuie în primul rând centrați cultural, trebuie să cunoască foarte bine valorile propriei culturi, ca apoi să fie în stare a primi informații despre o altă cultură. Așadar, rezultă că școala trebuie să fie mai întâi culturală și apoi interculturală. Trebuie mers spre intercultural prin cultural. Educația inter și multiculturală se constituie în noi dimensiuni ale educației, destinate formării la școlari a unei conștiințe europene, cultivării respectului și solidarității față de cultura altor popoare, dezvoltarea unor comportamente și atitudini inter și multiculturale, implicând simultan afirmarea fiecărei culturi cu normele sale specifice, dar și deschiderea către alte culturi, în perspectiva constituirii unei noi civilizații

comune. □nceperea și abordarea educației din această dublă perspectivă duce la formarea unor comportamente specifice aptitudinea de a comunica eficient întărirea respectului de sine și al altora toleranță față de opiniile diferite adaptarea continuă la diversitatea cultura și fructificarea diferențelor culturale și a valorilor spirituale, locale și generale, în beneficiu personal și social.

•recunoașterea egalității valorice a culturilor. Concluzionând, putem afirma că atâta timp cât societatea noastră devine din ce în mai pluriculturală, educația inter- și multiculturală au un rol bine determinat în dezvoltarea personalității elevilor în calitate de subiecți ai învățământului românesc.

Realitățile sociale în care trăim se caracterizează prin coe#istența în același spațiu a unei diversități culturale/ etnice, lingvistice, religioase, de vârstă, de origine socială etc. Adesea diferențele sunt văzute într-o manieră negativă, devenind sursă de conflict și justificare a discriminării. Construirea unei societăți democratice bazată pe valorile democrației trebuie să aibă ca punct de plecare recunoașterea și punerea în valoare a acestor diferențe, ca sursă unică la supraviețuire și coe#istență în pace. \$rin educație multiculturală și interculturală derulată în cadrul procesului de educație al elevului 2tânărului urmărim ca subiectul să devină 3persoană deschisă către ceilalți, conștiință de valoarea pe care o au ceilalți și capabilă să contribuie la dezvoltarea comunității din care face parte %3o persoană care construiește relații cu ceilalți, în spiritul solidarității și al toleranței %3o persoană care dorește să comunice și caută soluții de rezolvare a problemelor, împreună cu ceilalți %3o persoană care are principii de viață, capabilă să dialogheze cu ceilalți, să trăiască împreună cu ceilalți într-un climat de respect, solidaritate și acceptare a diversității %3o persoană care știe să se întereze responsabil în comunitate %3o persoană integrată în cultura poporului său, în același timp deschisă spre alte culturi, capabilă să accepte și să-i respecte pe ceilalți. *nsușirea unor elemente de educație

multiculturală, dobândirea unor deprinderi, atitudini și comportamente bazate pe toleranță și respect reciproc constituie paliere reale de inserție comunitară și socială a tuturor indivizilor

Abstract:

„O educație bine făcută poate întotdeauna să scoată dintr-un suflet, oricare ar fi el, partea folositoare pe care o conține.”

(Victor Hugo)

Diversitatea culturală nu mai este un prejudiciu, ci o realitate care trebuie fructificată în mediul școlar. Pluralitatea culturală pune nu numai problema apărării diferențelor, ci a dialogului cultural, care recunoaște că fiecare trebuie să contribuie la îmbogățirea experienței umane și că fiecare dintre ele este un efort de universalizare a unei experiențe particulare.

Noțiunea de “multiculturalism educațional” desemnează totalitatea programelor educaționale ce răspund necesităților impuse de coexistența într-un mediu multi-etnic. Scopul educației multiculturale este de a facilita acomodarea grupurilor etnoculturale minoritare și, în aceeași măsură, acomodarea și deschiderea societății majoritare la modelurile culturale specifice grupurilor minoritare. Programele educaționale multiculturale sunt fundamentate pe o serie de principii: eliminarea dihotomiei „cultură a țării gazdă” (cultura majoritară)/„cultură a imigranților” (cultura „minoritară”), în favoarea unei concepții mai extinse asupra diversității culturale și a deschiderii societății contemporane; educația și predarea interculturală sunt menite să concentreze atenția tinerilor spre experiența “celuilalt”, spre propria identitate, cât și spre valorile umane universale. Prin acest tip de educație se încearcă respectarea egalității oportunităților educaționale pentru toate grupurile din interiorul societății; promovarea membrilor grupurilor etnice minoritare în calitatea de pedagogi, mai ales în învățământul primar, dar nu în ultimul rând și inovarea curriculară. Educația multiculturală este considerată

a fi, prin demersurile antirasiale, antixenofobe, antidiscriminative și de relativizare a culturilor existente, garantul unei societăți multiculturale viabile, factor de stabilitate democratică și de diminuare a conflictualității.

Multiculturalitatea nu trebuie înțeleasă ca adversarul universalismului european, ci mai degrabă ca o altă formă a lui. Ceea ce unifică multiculturalismul cu universalismul european este voința comună de a plasa o cultură mai presus de puterea statului sau de interesele unui grup social. În același timp interculturalismul implică înțelegerea, aprecierea și valorizarea culturii proprii la care se adaugă respectul bazat pe o informare autentică și pe construirea curiozității față de cultura etnică a celuilalt. Interculturalitatea este un proces ce se produce la intersecția dintre culturi, nefiind un scop în sine, dar care poate deveni o finalitate atunci când sunt sesizate transformările nefirești sau comportamentele nefaste la acest nivel de intersecție a culturilor.

Multiculturalismul înseamnă de fapt coexistența în același teritoriu a unor grupuri etnice diverse. Interculturalismul, în domeniul educativ reprezintă un schimb pozitiv între culturile diverse prezente și implică existența unei acțiuni pedagogice intenționate. Educația interculturală se adresează tuturor elevilor, autohtoni sau emigranți și caută să-i sensibilizeze la respectarea diversității, toleranță și solidaritate.

Domaniul educației oferă modalități pentru a gestiona coexistența între cultura majorității și cultura minorităților. Europa însăși este teatrul unei revoluții multietnice care obligă la căutarea de soluții interculturale. Istoria fiecărei țări prezintă acest tip de problemă și fenomenul se extinde în spațiu și timp. Comunitatea Europeană se vede nevoită, pe de o parte, să apere dialectele regionale ale minorităților, și pe de altă parte, să garanteze respectul și integrarea limbilor străine prioritare. Școlii îi revine un rol fundamental în acest sens.

Tipologia educației interculturale e constituită din procese de învățare care duc la cunoașterea altor culturi și formarea prin comparare, a unor atitudini de deschidere și dialog. A cunoaște o altă cultură înseamnă a sesiza aspectele ce o fac “diversă” de a noastră și îmbogățirea propriei culturi prin înțelegerea diferențelor ca “valori”.

Obiectivul prioritar al educației interculturale este promovarea capacității de conviețuire constructivă în contextul cultural și social variat. Aceasta înseamnă nu doar acceptare și respect pentru alte culturi, ci chiar recunoașterea identității culturale a emigranților, încercarea zilnică de dialog, înțelegere și colaborare, în perspectiva unei îmbogățiri culturale reciproce. Educația interculturală corespunde unei opțiuni ideologice și politice care, departe de absența unei alegeri clare în sistemele de valori, face această alegere pentru a pregăti viitorii cetățeni pentru o viață armonioasă în societățile multiculturale.

Procesul începe odată cu sosirea emigranților într-o țară și se dezvoltă apoi într-o dimensiune internă a educației, în care educația interculturală devine importantă pentru a favoriza relațiile cu ceilalți sub aspectul uman și social, dezvoltând conceptul de respect, dialog, acceptare, toleranță, comparare, pace. Nu este vorba despre o educație compensatorie pentru străini, vizând „aplanarea problemelor copiilor emigranți”[1]. În viziune interculturală, nu elevii emigranți sunt cei care au probleme, ci mai ales instituția școlară are dificultăți de adaptare la diversitatea culturală. În aceste condiții, școala trebuie să ajute imediat acești elevi să-și însușească limba țării gazdă și să se conformeze cu normele școlare locale, pentru a încerca să le ofere o anumită șansă de reușită școlară și profesională.

În acest sens școala încearcă să găsească soluții concrete care să favorizeze integrarea elevilor străini. Educația interculturală nu este o nouă disciplină școlară, o extensie a programei pentru „predarea culturilor”[2] și nici o folclorizare. Educatorul care practică o pedagogie

interculturală va profita efectiv de prezența elevilor de origini diferite pentru a revaloriza cultura lor de origine și a-i sensibiliza, în același timp pe ceilalți la diversitatea culturală, dar va evita să impună o oarecare identificare, va evita stereotipiile, prezentarea culturilor în mod static. Într-o asemenea educație, ceea ce contează înainte de toate este atitudinea transmisă prin ansamblul comportamentului educatorului.

Educația interculturală are o semnificație variată și trebuie să fie studiată sub diverse aspecte: identitatea, diferența și noua cetățenie; dimensiunea europeană a educației; rasismul; antisemitismul, prejudecățile și intoleranța; varietatea culturală; imigrarea și emigrarea; limba națională ca a II-a limbă de studiu; dialogul interreligios.

Acestea sunt câteva repere pentru a ilustra problema integrării copiilor de emigranți și responsabilitățile ce îi revin școlii în societatea multiculturală creată datorită schimbărilor economice, sociale și culturale într-o Europă ce tinde spre globalizare. Problematika lumii contemporane este prezentă în noile tipuri de educații sau „noile educații”. Aceste „noi educații” corespund unor trebuințe socio-pedagogice.

În programele UNESCO figurează 11 exemple de „noi educații” între care: educația relativă la mediu, educația pentru comunicare și pentru mass-media, educația în materie de preocupare pentru o nouă ordine economică internațională, educația pentru schimbare și dezvoltare, educația nutrițională, educația economică și casnică modernă, educația pentru timpul liber, educația interculturală, educația pentru pace, educația pentru democrație și toleranță.

Manifestările intoleranței pot duce la: încălcarea libertății și demnității persoanei, privarea de libertate, marginalizarea, persecuția sau chiar suprimarea fizică. Intoleranța este sinonimă cu discriminarea. În România după 1989 se fac eforturi pentru construirea unei societăți

democratice. În acest scop statul român a conceput mai multe principii de diminuare a discriminării pe care încearcă să le implementeze în societatea românească. Acestea sunt:

- politica șanselor egale, chiar și prin legislație;
- reprezentativitatea în organismele de decizie;
- tratamentul egal al persoanelor, respectând diversitatea și diferențierea individuală;
- monitorizarea permanentă din partea societății civile.

Toți copiii trebuie educați pentru a participa deplin și a contribui la societatea democratică. Aceasta înseamnă că trebuie să le fie transmise principiile democratice de bază. Astfel ei se angajează în apărarea valorilor democratice dobândind cunoștințele, deprinderile, atitudinile și abilitățile necesare. Acestea includ un angajament față de o ordine socială dreaptă și umană, încredere mutuală, respect pentru drepturile și identitățile celorlalți, deschidere, abilități analitice, abilități interpersonale.

În acest context, educația rromilor constituie o problemă încă nerezolvată, cu consecințe vizibile în plan social. Este foarte important ca și opinia copiilor rromi să fie luată în considerare în toate împrejurările care le pot afecta viața și dezvoltarea. Prin programul Participarea Copiilor, aceștia sunt instruiți pentru a dobândi abilități de comunicare, pentru a lucra în echipă și pentru a-și expune punctul de vedere. Ei au posibilitatea de a-și face auzită vocea în societate, de a contribui la crearea unei culturi sociale, care să țină cont de părerea copiilor rromi, de a promova acțiuni care să faciliteze implicarea copiilor în procesul de învățământ.

Astăzi România se confruntă încă cu discriminare și rasism la toate nivelele societății. Venitul mediu pe persoană al rromilor este mult sub cel al societății în general și speranța de viață este cu peste zece ani mai mică. Totuși comunitatea rromilor face pași importanți spre a deveni o minoritate etnică în sensul modern al cuvântului, ca membrii ai societății românești și nu ca grup doar tolerat. Integrarea aduce însă pericolul asimilării (pierderii de identitate etnică și culturală). Multe organizații ale rromilor au sesizat acest lucru astfel încât programele de promovare a culturii și limbii rromani au o importanță egală cu cele prin care se urmărește îmbunătățirea condițiilor sociale și economice. Elevii care abandonează școala sunt cei care s-au făcut remarcăți pentru absenteism și alte dificultăți de comportament, pentru care au fost sancționați în repetate rânduri în școală.

Elevul care prezintă un risc înalt de abandon școlar-incapabil să se adapteze și să funcționeze adecvat în contextul clasei tradiționale, rezultatele școlare sub medie – nu-și stabilește obiective profesionale, prezintă absenteism, ostilitate față de adulți și reprezentanții autorității școlare, provine dintr-o familie ce experimentează un stres existențial cu probleme economice serioase, nu este implicat în nici o activitate organizată de școală, nonformală sau formală.

Pe parcursul ultimilor ani s-au elaborat programe strategice de educare a rromilor. Pe o perioadă de cel puțin 7 ani. S-a urmărit formarea unei elite rromă; pentru aceasta s-au acordat locuri speciale și alte facilități (pe baza unor decrete semnate de Ministerul Educației Naționale) la examenul de admitere la facultate sau colegiu. Pe de altă parte, este important a fi menționată colaborarea dintre Ministerul Educației Naționale și ONG-uri care desfășoară diferite programe de educare a populației rromani.

Una dintre problemele copiilor rromi care vor să urmeze o școală constă în lipsa unei tradiții în ceea ce privește educația. Deseori, succesul unui copil la școală depinde de mediul familial care trebuie să fie unul potrivit, în care membrii familiei să fie dispuși să ajute copilul la efectuarea temelor de acasă. În multe cazuri, părinții rromi nu prețuiesc valoarea educației, pentru că nici ei nu au avut parte de una. În plus, un copil care fie este la școală, fie își face temele, nu poate ajuta la treburile casei și nici nu poate câștiga banii de care au atâtă nevoie.

Avantajele unei educații pe termen lung nu sunt atât de convingătoare când sunt comparate cu rezultatele pe termen scurt survenite în urma muncii sezoniere care satisface nevoile materiale imediate. Aceasta este o caracteristică nu numai a comunității rroma, ci și a culturii care se dezvoltă în comunitățile afectate de sărăcie.

Încercând să sintetizez cele spuse anterior cu privire la educația multi-/interculturală voi prezenta viziunea lui James Banks, unul dintre cei mai pricepuți cercetători din acest domeniu:” Educația interculturală prezintă cel puțin trei perspective: o idee sau un concept, o mișcare de reformă educațională și un proces, pentru că:

- Include ideea că toți elevii, fără deosebire de apartenență de gen, socială, etnică sau culturală trebuie să aibă oportunități egale de a învăța;
- Este o mișcare de reformă capabilă să producă schimbări majore în școală și în cadrul altor instituții educaționale, astfel încât toți elevii să beneficieze de egalizarea șanselor de instrucție;
- Este un proces în permanentă derulare ce include idei ca echitatea și preocuparea continuă pentru stimularea realizărilor școlare.”[3]

Așadar, educația interculturală este considerată o formă specializată a educației pentru toți, destinată nu numai celor diferiți, minoritari, pentru a-i „adapta” școlii, ci tuturor. Aceasta reprezintă o formare prin și pentru diversitate culturală, care pune elevii în posturi de tratare diferențiată, dar în același timp de egalitate, cultura tuturor este egal respectată și valorizată.

Este necesar ca educația interculturală să devină un mod de viață al școlii. Interculturalismul trebuie perceput firesc, ca o stare de normalitate. „Educația interculturală nu înseamnă doar stabilirea de conținuturi, concepte, paradigme ci mai degrabă, reprezintă o perspectivă interogativă, provocatoare și reinterpretativă asupra acestor concepte și paradigme stabilite.”[4]

Multiculturalitatea este definită, în linii mari, ca fiind însumarea mai multor caracteristici, credințe, convingeri și orientări ale indivizilor, într-un spațiu relativ restrâns, care se află sub protecția guvernelor și a organizațiilor internaționale. Astfel multiculturalitatea este o formă de definire a identităților individuale, dar și de solidarizare a acestora.

Multiculturalitatea există din vremurile de demult, din momentul în care a avut loc colonizarea Americii. În Europa, multiculturalitatea apare pe vremea când școlile medievale aveau legături care străbăteau orice frontieră. Încă din cele mai vechi timpuri oamenii de știință călătoreau și făceau cunoscute idei și concepte întregii lumi. Atunci când vorbim despre multiculturalitate, vorbim despre unitate și diversitate. Diversitatea este esența multiculturalității, ea ne prezintă diferențele dintre culturi și totodată frumusețea de a le găsi în același loc. Astăzi multiculturalitatea se bazează pe toleranță, susținere și plăcerea de a te vedea înconjurat de un tumult de idei, concepte, credințe și personalități formate de medii culturale cu totul și cu totul diferite. Multiculturalitatea o întâlnim oriunde am privi sau la orice conversație am lua parte deoarece omul de astăzi este alcătuit dintr-un amestec de

influențe provenite din cultura și modul de viață al celor care îl înconjoară . De cele mai multe ori, aceștia provin din etnii diferite și au principii care sunt caracterizate prin diversitate.

Întâlnim multiculturalitatea la nivel continental și național. Pe teritoriul Europei multiculturalitatea este dată de însumarea culturilor tuturor popoarelor care o alcătuiesc. Pe tot cuprinsul Europei diversitatea își face puternic simțită prezența atât la nivel cultural cât și economic. La nivel național diversitatea este dată de imigranți și de minorități, aceștia generând aspectul de multiculturalitate. Diversitatea culturală este într-adevăr o realitate incontestabilă și neasumarea acesteia ar fi o eroare.

Pe teritoriul României multiculturalitatea este prezentată începând cu cronicile lui Miron Costin. Cronicarul moldovean prezintă Italia și asemănările dintre români și italieni, aceștia regăsindu-se pentru celelalte popoare sub numele de „vloh”. ”Caută-te dară acum, cetitoriule, ca într-o oglindă și te privește de unde ești, lepădându de la tine toate célelalte basne, câte unii au însemnatu de tine, din neștiință rătăciți, alții din zavistie, care din lume între neamuri n-au lipsitu niciodată, alții de buiguite scripturi și deșarte. Iară nu numai numele acesta, precum ai înțeles că ieste tot unul, la toate țările, și al tău și Italiei, precum vei înțelége și mai pre largu, la capul deosebi de numele acestor țări, că și turcii și grecii ne zic vlah, ce și dintr-altele te vei cunoaște: obicéiuri, hire, graiul și până astăzi, că ești dreptu vloh, adecă italiian și râmlean. Multe obicéiuri într-acest neam trăiesc a italiianilor, până astăzi: așa de oaspeți la casile lor, nemăreți, voioși, și libovnici (nu știu din ce munténii, o samă, s-au abătut puțințel den aceasta hire), așa la petrecării, la întrebare unul pre altul de viață, firea, clătirea. Cine au fost la Italiia, să vază pre italiiani, să ia aminte, nu-i va trebui mai mare dovadă, să crează că un neam suntă cu moldovénii.”

De-a lungul timpului multiculturalitatea a evoluat pe teritoriul țării noastre și prin influențele externe care se exercită asupra culturii române, aspect pozitiv care însă ar putea afecta identitatea culturală națională. Pe teritoriul țării noastre întâlnim un amalgam de culturi care dau savoare vieții de zi cu zi. Această diversitate o vedem mai pronunțat în rândurile tinerilor, poate pentru că aceștia sunt fără prejudecăți și acceptă cu o mai mare ușurință noutatea și știu cum să reacționeze, cum să își păstreze identitățile în fața avalanșei de păreri și opțiuni religioase ale celor cu care intră în contact, dar și să își însușească ceea ce consideră necesar din ele pentru a se dezvolta ca om.

Dar multiculturalitatea înseamnă mult mai mult de atât. Adevărata multiculturalitate o regăsim în interiorul nostru. Ea reușește să pătrundă în sufletul nostru prin intermediul artei și al muzicii. Poți să spui ușor: sunt o persoană care nu luptă împotriva diversității ci o acceptă, dar nu asta este ceea ce contează cu adevărat ci ceea ce multiculturalitatea și diversitatea creează în interiorul tău.

Mihai Șora în cartea sa „Firul ierbii” vorbește cu multă înțelepciune, despre multiculturalitate și puterea ei de a influența viața omului, adresând omului un apel de a privi în adâncul sufletului și de a vedea esența firii umane: "...Lumea în care ți se petrece viața e mai bogată sau mai săracă în proporție directă cu capacitatea de a descoperi în juru-ți miraculoasa bogăție a diferențelor, întruchipate în tot atâtea chipuri ireductibile care, la rândul lor, te vor descoperi pe tine, în deplină reciprocitate, ca unic, ireductibil și de neînlocuit. Da, da: singura șansă a fiecăruia de a face parte dintr-o atare lume – reumanizată (și re-vrăjită), adică din Lumea netrucată a lui Dumnezeu (în care să se simtă cu adevărat acasă) – descoperit fiind de către ceilalți drept o persoană ireductibilă investită cu demnitatea asumării în deplină libertate a chipului propriu și a împlinirii acestuia până la deplina asemănare; singura șansă a fiecăruia de a accede la propria-i împlinire este de a începe prin a se uita de-a binelea pe sine și de a-și

întoarce privirea spre ceilalți (luați unul câte unul), descoperindu-le fiecăruia în parte chipul propriu, unic și ireductibil – și iubindu-l în consecință (sub acoperișul aceleiași case)", oferindu-ne o prezentare subiectivă a multiculturalității.

Școala are rolul de a reflecta în curricula caracteristicile postmodernității și ale globalizării, de a educa formatorii și formabilii pentru a descoperi și a înțelege unitatea existențială a omenirii pe această planetă. Educația interculturală reprezintă o adevărată „dinamitare” a curriculei, impunând o reconsiderare, o reinterpretare și o reformulare a scopurilor, conținuturilor, strategiilor și sistemelor sale de evaluare.

Multiculturalitatea în demersul educațional înseamnă o nouă deschidere paradigmatică a orizontului de gândire spre existența factuală a realității sociale. Din perspectiva integrării europene și euro-atlantice școala trebuie să-și propună ca scop asigurarea coerenței existențiale și a identității individului în condiții de eficiență socială și interculturală.

Educația interculturală presupune asigurarea unei comunicări autentice cu sine, a lua cunoștință cu propria identitate culturală, dar și comunicarea cu un alt individ sau grup. Se urmărește astfel construcția activă a identității de cetățean al Europei și al lumii.

Multiculturalitatea, realizată prin educația interculturală presupune existența unor elevi aparținând mai multor etnii sau grupuri etno-culturale. Este necesară o nouă metodologie ce caută să integreze în spațiul educațional unele principii precum: toleranța, egalitatea, complementaritatea valorilor, dar mai ales să exploateze specificul spiritual al valorilor locale atașându-le la valorile generale ale umanității. Experiența tragică a unor conflicte interetnice din Europa zilelor noastre, vulnerabilitatea civilizației actuale față de riscul întoarcerii la barbaria și stupiditatea unor războaie interetnice (Kosovo, Transnistria, Abhazia și Osetia) și

interconfesionale (Irlanda de Nord), toate acestea impun crearea unor structuri care să facă posibilă funcționarea Europei Unite ca Europă a minorităților, dar și a diversității.

Dimensiunea postmodernă, valorizând experiența holocaustului, dar și pe cea a managementului conflictelor și cooperării a dat o nouă paradigmă interculturalismului ca dialog în care diferența este benefică.

Comunicarea școlară eficientă în perspectivă multiculturală implică diminuarea incertitudinii și a anxietății legate de alteritate și construcția unei noi perspective a celuilalt, ce se cere experimentată la clasă.

Deschiderea spre pluralismul cultural implică o decentrare a teoriilor educației și ale comunicării, de pe emițător pe receptor. Principiul priorității receptorului este poate principiul călăuzitor al educației interculturale. Receptorul este creator de sensuri în comunicare, uneori cu totul altele decât cele scontate de emițător. Iată de ce, a decodifica sistemul de referință și sistemul de valori al receptorului este o obligație pe care emițătorul trebuie să și-o asume în momentul comunicării multiculturale.

Școala trebuie să faciliteze exercițiul comunicării prin cultivarea proactivă a interacceptării prin intercunoaștere și respectare în fapt a individualității fiecărui elev pentru ca indivizii să surprindă nuanțat dinamica actului de comunicare interculturală. Dacă școala nu va face proba faptului că trăiește și aplică ceea ce propagă, nu se va bucura de credibilitate.

Comunicarea multiculturală presupune să fim capabili: să construim o atitudine de învățare și acceptare a diversității, să arătăm respect pentru partenerii culturali. De asemenea trebuie să ascultăm atent o altă persoană, să suspendăm discriminările și prejudecățile.

Să fim capabili să ne formăm competențe lingvistice așa încât să putem comunica în alte limbi și să învățăm să ne adaptăm la situații noi.

ROLUL ȘCOLII ÎN EDUCAȚIA MULTICULTURALĂ ȘI INTERCULTURALĂ AL ELEVILOR

Educația în perspectiva deschiderii către valori multiple reprezintă un demers pe deplin justificat, întrucât vizează o mai bună inserție a individului într-o lume spirituală polimorfă și dinamică. Acest demers formativ vine atât în întâmpinarea dezideratelor individualității, prin valorizarea unor trăsături particulare, unice, ce merită a fi recunoscute sau amplificate, cât și în profilul societății, asigurându-i un anumit grad de coerență, solidaritate și funcționalitate. Solidaritatea comunitară este potențată prin felul cum se gestionează reproducerea marilor simboluri în interiorului spațiului socio-cultural respectiv, dar și prin modul cum este reglată deschiderea spre alte formațiuni socioculturale.

Noțiunea de educație multiculturală desemnează totalitatea programelor educaționale ce răspund necesităților impuse de coexistența într-un mediu multiethnic. Scopul educației multiculturale este de a facilita acomodarea grupurilor etnoculturale minoritare și, în aceeași măsură, acomodarea și deschiderea societății majoritare la modelurile culturale specifice grupurilor minoritare. Programele educaționale multiculturale sunt fundamentate pe principiul diversității culturale și a deschiderii societății contemporane; educația și predarea interculturală sunt menite să concentreze atenția elevilor spre propria identitate, cât și spre valorile umane universale, egalitatea oportunităților educaționale pentru toate grupurile din interiorul societății. Educația multiculturală este considerată a fi, prin demersurile antirasiale, antixenofobe, antidiscriminative și de relativizare a culturilor existente, garantul unei societăți multiculturale viabile, factor de stabilitate democratică și de diminuare a conflictualității.

Educația interculturală presupune o nouă abordare a orizontului valorilor. Problemele care se pun acum sunt cele legate de negocierea valorilor, de interpretarea lor, de juxtapunerea și complementaritatea lor. Din recunoașterea egalității valorice a culturilor nu trebuie trasă concluzia că toate sunt la fel și că dispar unele diferențe sau chiar divergențe. Școala trebuie să releve și să cultive aceste diferențe, revalorizând noile expresii culturale în contextul mai larg, al comunității în care fiecare își găsește locul potrivit.

Obiectivul principal al educației interculturale rezidă pregătirea persoanelor pentru a percepe, accepta, respecta și experimenta alteritatea. A face educație interculturală presupune ca însuși procesul educațional să se realizeze într-un mediu interacțional, prin punerea alături sau față în față a purtătorilor unor expresii culturale diferite.

Multiculturalismul european este o bogăție potențială cu condiția să nu diminueze sau să anuleze identitate fiecărei culturi, și se poate converti într-un veritabil interculturalism. Politicile educative și culturale se cer a fi deschise nu numai în ceea ce privește valorile naționale, ci și cele internaționale, căci cooperarea economică și politica a devenit imposibilă dacă nu se aliază cu spiritul de comprehensiune și cooperare în domeniile culturii și educației. O educație aptă să se fondeze pe diferență și să se deschidă în fața diverselor valori este singura capabilă să răspundă nevoilor Europei de astăzi și de mâine.

Sarcina școlii de astăzi este de a forma elevilor o conștiință europeană. Încă din clasele primare se impune cultivarea respectului și solidarității față de cultura altor popoare. În acest sens, însă elevii trebuie în primul rând centrați cultural, trebuie să cunoască foarte bine valorile propriei culturi, ca apoi să fie în stare a primi informații despre o altă cultură. Așadar, rezultă că „școala trebuie să fie mai întâi culturală și apoi interculturală. Trebuie mers spre intercultural prin cultural.”

Educația inter și multiculturală se constituie în noi dimensiuni ale educației, destinate formării la școlari a unei conștiințe europene, cultivării respectului și solidarității față de cultura altor popoare, dezvoltarea unor comportamente și atitudini inter și multiculturale, implicând simultan afirmarea fiecărei culturi cu normele sale specifice, dar și deschiderea către alte culturi, în perspectiva constituirii unei noi civilizații comune.

Conceperea și abordarea educației din această dublă perspectivă duce la formarea unor comportamente specifice:

- aptitudinea de a comunica eficient;
- întărirea respectului de sine și al altora;
- toleranță față de opiniile diferite;
- adaptarea continuă la diversitatea cultura;
- fructificarea diferențelor culturale și a valorilor spirituale, locale și generale, în beneficiu personal și social;
- recunoașterea egalității valorice a culturilor.

Concluzionând, putem afirma că atâta timp cât societatea noastră devine din ce în mai pluriculturală, educația inter- și multiculturală au un rol bine determinat în dezvoltarea personalității elevilor în calitate de subiecți ai învățământului românesc.

CONCLUZII

Realitățile sociale în care trăim se caracterizează prin coexistența în același spațiu a unei diversități culturale: etnice, lingvistice, religioase, de vârstă, de origine socială etc. Adesea diferențele sunt văzute într-o manieră negativă, devenind sursă de conflict și justificare a

discriminării. Construirea unei societăți democratice bazată pe valorile democrației trebuie să aibă ca punct de plecare recunoașterea și punerea în valoare a acestor diferențe, ca sursă unică la supraviețuire și coexistență în pace.

Prin educație multiculturală și interculturală derulată în cadrul procesului de educație al elevului/tânărului urmărim ca subiectul să devină:

*persoană deschisă către ceilalți, conștiință de valoarea pe care o au ceilalți și capabilă să contribuie la dezvoltarea comunității din care face parte;

*o persoană care construiește relații cu ceilalți, în spiritul solidarității și al toleranței;

*o persoană care dorește să comunice și caută soluții de rezolvare a problemelor, împreună cu ceilalți;

*o persoană care are principii de viață, capabilă să dialogheze cu ceilalți, să trăiască împreună cu ceilalți într-un climat de respect, solidaritate și acceptare a diversității;

*o persoană care știe să se integreze responsabil în comunitate;

*o persoană integrată în cultura poporului său, în același timp deschisă spre alte culturi, capabilă să accepte și să-i respecte pe ceilalți.

Înșușirea unor elemente de educație multiculturală, dobândirea unor deprinderi, atitudini și comportamente bazate pe toleranță și respect reciproc constituie paliere reale de inserție comunitară și socială a tuturor indivizilor.

BIBLIOGRAFIE

- 1) Cucuș, C., Pedagogie, Editura Polirom Iași, 2006
- 2) Salade, D, Dimensiuni ale educației, EDP București, 1998
- 3) Văideanu, G, Unesco 50 –Educație, EDP București, 1996
- 4) Voinea, Maria; Bulzan, Carmen, Sociologia drepturilor omului, Editura Universității București, 2004

“Material realizat cu sprijinul financiar al Mecanismului Financiar al SEE 2014 – 2021. Conținutul acestuia (text, fotografii, video) nu reflectă opinia oficială a Operatorului de Program, a Punctului Național de Contact sau a Oficiului Mecanismului Financiar. Informațiile și opiniile exprimate reprezintă responsabilitatea exclusivă a autorului/autorilor.”